

Klassiek vakwerk II

Achtergronden van het NT2-onderwijs

De beste artikelen uit Vakwerk 5-9

Bart Bossers (red.)

Boom, Amsterdam

© 2015 Bart Bossers (red.), Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van de artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag en binnenwerk:
Impressie grafische vormgeving (Anja Verhart), Gouda
Foto omslag: Chris Noorland

ISBN 978 90 8953 972 4
NUR 842

Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig

Mirjam Ernestus & Ghislaine Giezenaar

Radboud Universiteit Nijmegen & Max Planck Instituut voor
Psycholinguïstiek

Introductie

Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig. Deze uitdrukking verwijst naar het feit dat iemand die opmerkzaam is en de spreker en situatie kent, slechts een paar woorden nodig heeft om te weten wat de spreker bedoelt. Maar de uitdrukking is ook letterlijk waar: een goed verstaander hoeft vaak maar een gedeelte van een woord te horen om te begrijpen wat de spreker wil zeggen. Bijvoorbeeld, als een moedertaalspreker van het Nederlands *tuulijk* hoort, dan weet deze dat de spreker het woord *natuurlijk* bedoelt.

Dat is van belang omdat in spontane conversaties veel woorden slechts gedeeltelijk uitgesproken worden. Hieronder staan drie voorbeeldzinnen die uit drie verschillende conversaties komen.

(1) Een van de voordelen is natuurlijk dat je ...

In dit fragment werd *natuurlijk* uitgesproken als *tuuk* en was de meervouds-uitgang van het woord *voordelen* afwezig.

(2) Zodat ik waarschijnlijk de laatste dienstweigeraar ben ...

Hier werd *zodat ik* uitgesproken als *zodak*, *waarschijnlijk* als *waarschijnk* en *dienstweigeraar* als *diensweigeraar*.

3. Het is ook dat het daarom wel mocht.

Deze zin bevatte drie verkorte vormen. Het woord *daarom* werd uitgesproken als *daam* en *denk dat als denge*, en bovendien was de laatste klank (de *l*) van *wel* afwezig.

Veel woorden kunnen op verschillende manieren verkort worden. Neem het woord *natuurlijk*. Dit woord kan op ten minste zestien manieren uitgesproken worden: als de niet-gereduceerde variant *natuurlijk* en als één van de vijftien varianten *nutuurlijk*, *ntuurlijk*, *tuurlijk*, *natuulijk*, *nutuulijk*, *ntuulijk*, *tuulijk*, *natuulk*, *nutuulk*, *ntuulk*, *tuulk*, *natuuk*, *nutuuk*, *ntuuk* en *tuuk* (Ernestus 2000).

Een veel voorkomend fenomeen

Het Nederlands is hier niet uitzonderlijk in. Ook moedertaalsprekers van andere talen verkorten hun woorden in spontane conversaties. Het Duitse woord *Wagen*, bijvoorbeeld, wordt soms uitgesproken als *Waan*, het Engelse woord *probably* als *probly*, het Franse woord *ministre* als *mies*, het Spaanse *entonces* als *entos* en het Tsjechische *jestli* als *es* (zie Ernestus & Warner 2011 voor nog meer voorbeelden).

Gereduceerde uitspraakvarianten van woorden, zoals we verkorte vormen in het vervolg zullen noemen, komen erg vaak voor. Zij vormen een belangrijk deel van spontane, informele conversaties. Wij hebben vijftien uur gesprekken opgenomen tussen hoogopgeleide mannen die elkaar goed kenden (Ernestus 2000) en we vonden dat 40% van de klanken niet of zwak uitgesproken was. Niet minder dan 20% van de klinkers was volledig afwezig. Eén van de woorden die zeer vaak gereduceerd werden, is het woord *gewoon*. Dit woord werd in maar liefst 70% van de gevallen uitgesproken als *goon*. Ook de woorden *volgend* en *bijvoorbeeld* werden vaak gereduceerd: zij werden respectievelijk in 52% en 46% van de gevallen uitgesproken als *volnt* en *volt*. Ten slotte vonden we dat ook echte inhoudswoorden verkort werden. Bijvoorbeeld, het woord *wedstrijd* werd in 30% van de gevallen uitgesproken als *wes* (Schuppler e.a. 2011).

In formelere situaties komen gereduceerde uitspraakvarianten van woorden minder vaak voor. Dit hebben we laten zien voor tien woorden die vaak sterk gereduceerd worden in alledaagse situaties. Terwijl deze woorden in informele gesprekken gemiddeld in 38% van de gevallen sterk gereduceerd worden, gebeurt dat in formelere gesprekken in gemiddeld 33% van de gevallen, en in voorgelezen spraak in slechts 12% van de gevallen. Bij voorgelezen spraak maakt het dan weer uit of de spreker geacht wordt zich aan de geschreven tekst te houden of niet. Als dat wel zo is, worden deze woorden nog maar in 5% van de gevallen sterk gereduceerd (Ernestus, Hanique & Verboom 2015).

Gereduceerde uitspraakvarianten komen ook voor in spraak gericht aan jonge kinderen. Dit hebben we laten zien voor de woorden *helemaal* en *allemaal*. Deze drielettergrepige woorden spreken we in informele gesprekken meestal (in 70% van de gevallen) uit met maar twee lettergrepen (bijvoorbeeld als *hemu* en *amu*), niet alleen als we tegen andere volwassenen praten, maar ook als we praten tegen kinderen van slechts elf maanden (Lahey & Ernestus 2014). Dit betekent dat we gereduceerde uitspraakvarianten met de paplepel ingegoten krijgen. Het is daarom niet zo verwonderlijk dat moedertaalsprekers deze varianten zonder problemen begrijpen.

Reducties in een vreemdeschooltaal

Dat laatste is heel anders voor leeders van een taal. Mogelijk heeft u zelf de ervaring gehad dat u jarenlang een taal op school heeft geleerd (bijvoorbeeld Frans of Engels), dat u die taal goed kunt lezen en ook goed kunt verstaan tijdens de lessen, maar heel veel problemen heeft om televisieseries te volgen in die taal of om een gesprek tussen moedertaalsprekers van die taal te volgen. Wij denken dat een belangrijke reden hiervoor is dat leeders van een taal problemen hebben met het verstaan van gereduceerde uitspraakvarianten van woorden.

We hebben dit vermoeden getest in twee experimenten met leeders die de vreemde taal in hun eigen vaderland leerden. Ten eerste hebben we Spaanse leeders van het Engels op B1/B2-niveau gevraagd om een aantal zinnen op te schrijven die we opgenomen hadden van de radio. Deze leeders waren allemaal studenten aan een universiteit in Madrid (maar geen studenten Engels). We waren vooral geïnteresseerd in die delen van de zinnen die sterk gereduceerd waren.

We hebben het dictee nog niet volledig geanalyseerd, maar kunnen wel al een idee geven van wat deze Spanjaarden deden. In een bepaalde zin sprak de spreker de woordcombinatie *British government* uit als *Brish govnm*, wat in het Verenigd Koninkrijk een heel normale uitspraak van deze woordcombinatie is. Bijna niemand van de Spanjaarden heeft deze uitspraak verstaan. Zij schreven onder andere op *Briscoven*, *Brishgovern*, *prision govern*, *prish govern*, *press coffee*, *pressing government*, *Britisch coffee* en *British council*. Dit bevestigt ons idee dat gereduceerde uitspraakvarianten een probleem zijn voor vreemdetaalleeders die de vreemde taal voornamelijk op school hebben geleerd.

In een tweede experiment onderzochten we hoe goed Nederlandse leeders van het Frans woorden verstaan waarin de klinker *sjwa* is weggevallen, dus bijvoorbeeld *fenêtre* uitgesproken als *fnetre* en *menu* uitgesproken als *mnu*

(Brand & Ernestus, in voorbereiding). Deze reductie komt in het Frans veelvuldig voor. Omdat de sjwa ook vaak afwezig is in het Nederlands, zijn Nederlanders, net als Fransen, gewend aan deze reductie. Daarom dachten we dat deze gereduceerde uitspraakvarianten voor Nederlanders niet zo moeilijk zouden zijn, maar we wilden het voor de zekerheid toch testen.

Onze proefpersonen hoorden 418 woorden waarvan ongeveer de helft in het Frans niet bestaat (dit zijn verzonden woorden, zoals *la bimise*, die best in het Frans hadden kunnen voorkomen, maar dat toevallig niet doen). We vroegen de proefpersonen voor elk woord zo snel mogelijk aan te geven of ze dachten dat het woord in het Frans bestaat of niet. Het experiment bevatte 44 woorden met een sjwa (zoals *fenêtre*) en de helft daarvan was zonder die sjwa uitgesproken.

Eerst testten we 36 moedertaalsprekers van het Frans. Zoals verwacht bleken zij geen enkel probleem met deze taak te hebben. Voor de niet-gereduceerde uitspraakvarianten maakten ze bijna geen enkele fout en voor de gereduceerde varianten ging het in bijna 90% van de gevallen goed. De leerders daarentegen hadden wel moeite met deze taak. We hebben eerst een groep van 47 leerders getest die Frans alleen op de middelbare school hadden geleerd en een B1/B2-niveau hadden bereikt. Zij scoorden gemiddeld bijna 70% correct voor de volle vormen, maar nog geen 40% voor de gereduceerde varianten. Voor de gereduceerde varianten zaten zij dus onder kansniveau; ze waren ervan overtuigd dat deze woorden, sommige met aparte medeklinkerclusters (zoals /fn/ in *fnêtre*), geen bestaande woorden in het Frans zijn.

We hebben ook een groep leerders getest met een hoger niveau (C1/C2): 47 mensen die zes jaar Frans op de middelbare school hadden geleerd en ten minste één jaar Frans op universiteitsniveau. Zij scoorden bijna 90% voor de volle vormen en ruim 60% voor de gereduceerde varianten. Zoals verwacht deden zij het beter dan leerders met minder ervaring met het Frans, maar ook zij hadden nog veel problemen met de gereduceerde vormen.

Gereduceerde uitspraakvarianten blijken dus inderdaad een probleem te zijn voor vreemdetallearders, zelfs voor gevorderde leerders. Dit geldt in ieder geval voor leerders die niet wonen in het land waarin de taal gesproken wordt.

Reducties en NT2-leerders in Nederland

Een belangrijke vervolgvraag is of gereduceerde uitspraakvarianten ook een probleem vormen voor leerders van een taal die *wel* wonen in het land waar die taal gesproken wordt. Bijvoorbeeld, vormen uitspraakvarianten zoals *tuuk*

voor *natuurlijk* en *wes* voor *wedstrijd* een probleem voor NT2-leerders die in Nederland wonen? Tot nu toe is er nog geen direct onderzoek gedaan met tweedetaalleerders van het Nederlands. De volgende vragen liggen voor de hand:

- Hebben anderstalige leerders van het Nederlands die in Nederland wonen net zoveel problemen met reducties als de Spanjaarden in Madrid die we getest hebben voor het Engels en de Nederlanders in Nederland die we getest hebben voor het Frans?
- Zo ja, hoe groot is dan de invloed daarvan op de luistervaardigheid?
- Gesteld dat die invloed er is, zouden we door meer aandacht te schenken aan gereduceerde uitspraakvarianten het luistervaardigheidsniveau van onze cursisten kunnen verhogen?

Dat de luistervaardigheid van leerders van het Nederlands nog wel wat verbetering kan gebruiken, wordt bevestigd door de gegevens uit Tabel 1 en 2.

Tabel 1: Slagingspercentages Staatsexamens Programma I, voor de vier verschillende onderdelen, van 2008 tot en met 2011

	Lezen	Schrijven	Luisteren	Spreken
2008	59	61	63	66
2009	61	57	56	63
2010	58	58	51	66
2011	59	53	47	65

Tabel 2: Slagingspercentages Staatsexamens Programma II, voor de vier verschillende onderdelen, van 2008 tot en met 2011

	Lezen	Schrijven	Luisteren	Spreken
2008	67	62	70	77
2009	69	65	70	80
2010	72	67	64	81
2011	73	69	64	84

In Tabel 1 en 2 staan de slagingspercentages voor de Staatsexamens Nederlands als tweede taal, programma I en II, voor de vier onderdelen, van 2008-2011. De tabellen laten duidelijk zien dat, voor beide programma's, de examenkandidaten meer moeite hadden met luisteren dan met spreken. In de latere jaren (2009-2011 voor programma I, 2010-2011 voor programma II) liggen de slagingspercentages voor luisteren zelfs lager dan die voor de andere drie vaardigheden. De dalende lijn die de uitslagen voor luisteren laat zien, met name bij Staatsexamen I, wordt mogelijk veroorzaakt door het hogere percentage oudkomers dat in de latere jaren het examen deed. Een andere mogelijkheid is dat de Staatsexamens de laatste jaren meer informele spraak bevatten en daarom moeilijker zijn voor leerders. We denken dat beide mogelijke verklaringen onderzocht moeten worden, omdat zij ons handvatten kunnen bieden voor de verbetering van het onderwijs aan NT2-leerders.

Wij hebben onderzocht of NT2-leerders meer moeite hebben met het verstaan van gereduceerde dan met het verstaan van niet-gereduceerde uitspraakvarianten. Daarvoor hebben we een experiment uitgevoerd, in de vorm van een dictee.

Een experiment met NT2-leerders in Nijmegen

We begonnen eind 2012 met ons experiment. Als doelgroep kozen we hoog opgeleide cursisten die in een traject van negen weken van taalvaardigheidsniveau A2 naar B1 werden geleid. Deze trajecten vinden bij *Radboud in 'to Languages* drie keer per jaar plaats en we hadden dus verschillende testgroepen tot onze beschikking. Daarnaast waren ook avondcursussen met hetzelfde taalniveau en van hetzelfde taal instituut betrokken bij het onderzoek. Om het experiment zoveel mogelijk uniform te laten verlopen, is ervoor gekozen

het dictee af te nemen op eenzelfde tijdstip in de cursus, namelijk zo'n twee weken voor het einde ervan.

Als eerste hebben we de woordenschat van deze leerders in kaart gebracht. Deze groepen hadden *Contact 2* (De Leeuw e.a. 2011) als lesmateriaal en hadden *Contact 1* (De Leeuw e.a. 2009) in een voorafgaande cursus gehad. Voor elk woord in deze twee lesboeken hebben we bepaald of het een gereduceerde uitspraakvariant heeft. Als dat zo was, hebben we die aan de woordenlijsten toegevoegd (in een fonetisch schrift gebaseerd op de Nederlandse spellingregels). Dit deden we ook voor de woordcombinaties in de woordenlijsten. Tabel 3 bevat een aantal voorbeelden van de gereduceerde uitspraakvarianten die we toegevoegd hebben voor bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden, voor combinaties van onderwerp en persoonsvorm, en voor veelvoorkomende woordcombinaties.

In een tweede stap hebben we met deze woorden en woordcombinaties twee dictees gemaakt van respectievelijk elf en twaalf zinnen die gemiddeld uit zestien woorden bestaan. De woorden in de dictees zouden geen probleem moeten vormen voor de cursisten: het waren voornamelijk woorden uit de basislijst van *Contact 1*. Woorden uit de lijst van *Contact 2* kwamen in mindere mate aan bod. We wilden er zeker van zijn dat de cursisten de woorden kenden en dat hun eventuele fouten te maken hadden met het niet herkennen van de gesproken vorm (vol of gereduceerd), niet met het onbekend zijn van het woord.

Tabel 3: Voorbeelden van toegevoegde gereduceerde uitspraakvarianten; de volle uitspraakvarianten zijn tussen haakjes toegevoegd

Bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden	Combinaties onderwerp-persoonsvorm	Veel voorkomende woordcombinaties
aagnaam (aangenaam)	kuju (kun je)	vaswel (vast wel)
aawezug (aanwezig)	ksal (ik zal)	noggus (nog eens)
ammul (allemaal)	kga (ik ga)	iefal (in ieder geval)
andus (anders)	kfstá (ik versta)	zo . moek (zo . mogelijk)
buvoobult (bijvoorbeeld)	kou (ik houd)	dak (dat ik)
bwust (bewust)	hek (heb ik)	totfolnkeer (tot de volgende keer)

De zinnen werden aangeboden in een logische context en vormden samen een tekstje rondom de thema's *openbaar vervoer* en *cultuurverschillen*. Elke zin bevatte ten minste twee woorden of woordcombinaties die gereduceerd kunnen worden. Dit waren even vaak bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden, combinaties van onderwerp en persoonsvorm, en hoogfrequente woordcombinaties.

Vervolgens hebben we van beide dictees twee versies ingesproken: één met reducties en één zonder. Omdat de doelgroep uit cursisten met taalniveau A2/B1 bestond, lag het spreektempo in beide dictees beduidend lager dan dat van een doorsnee spreker. Hiermee voorkwamen we dat spreeknelheid (een grote) invloed zou hebben op de resultaten. Voor onze experimenten hebben we tot nu toe alleen het eerste dictee gebruikt.

Zin 4a/b hieronder is een voorbeeld van een niet-gereduceerde zin en de corresponderende gereduceerde zin. Reducties zijn opnieuw fonetisch weergegeven, met behulp van de Nederlandse spellingregels.

(4a) Ik dacht niet aan mijn studie, maar probeerde zoveel mogelijk fees(t)jes te bezoeken.

(4b) Kdach niet aan me studie, maar probeerde zoveel mook feesjes te bezoeken.

De cursisten werd alleen verteld dat ze een dictee gingen maken. Ze werden van tevoren niet geïnformeerd over de mogelijke aanwezigheid van gereduceerde uitspraakvarianten van woorden. De cursisten beluisterden het dictee via een koptelefoon in een talenpracticum (een ruimte met computers). Door via internet in te loggen op een programma kregen zij willekeurig een versie van het dictee toebedeeld. Daarbij werden de twee versies van het dictee evenwichtig verspreid over de groep deelnemers. Op het beginscherm moesten de cursisten eerst een aantal relevante persoonlijke gegevens invullen, zoals moedertaal, land van herkomst, aantal jaren in Nederland, aantal jaren bezig met Nederlands leren, etc. Het spreekt voor zich dat deze deelnemersspecifieke eigenschappen een rol kunnen spelen in hoe goed de deelnemers de gereduceerde uitspraakvarianten verstonden. Tot nu toe hebben we dit nog niet onderzocht, maar het staat hoog op ons wensenlijstje.

De cursisten konden na het invullen van hun gegevens luisteren naar het dictee en intypen wat ze hoorden. Hierbij werd zin voor zin aangeboden en mochten de cursisten zo vaak als ze wilden op de herhaalknop drukken. Typen tijdens het luisteren was eveneens mogelijk. De cursist kon zelf besluiten wanneer hij/zij verder wilde gaan met de volgende zin.

Voorlopige resultaten

De resultaten bevestigen wat we vermoedden: ook taalleerders die deze taal leren in het land waar die gesproken wordt, hebben moeite met het herkennen van gereduceerde uitspraakvarianten.

Zo blijkt uit Tabel 4 dat de groep met het gereduceerde dictee (hierna groep 2) bijvoorbeeld moeite had met het verstaan van de gereduceerde uitspraakvariant *obaarvoer* voor *openbaar vervoer*. Deze woordcombinatie kwam voor in de zin *het openbaar vervoer is nauwelijks verbeterd de laatste jaren*, uitgesproken als *het obaarvoer is nauwluks verbeterd de laatste jare*. Vondsten als *het openbar wervuur* of *hulpar vervoer* laten zien dat delen van de woordcombinatie niet herkend werden. Groep 1, de groep met het niet-gereduceerde dictee, maakte alleen kleine spelfouten, zoals *openbar vervoer*, er daarmee blijk van gevend heel goed te begrijpen om welke woorden het ging.

Een andere voltrefter was de zin *ik heb het nu heel druk met mijn beroep*, uitgesproken als *kepput nu heel druk met me broep*. Ook hier scoorde groep 2 beduidend slechter dan groep 1. Terwijl de woordcombinatie *ik heb het* door 61% van de cursisten uit groep 1 werd herkend, herkende slechts 14% van de cursisten uit groep 2 deze combinatie.

De zin *in plaats van de trein wil ik daarom weer af en toe de auto nemen* wordt in de gereduceerde versie uitgesproken als *iplaas van de trein willuk daam weer aftoe de auto neme*. Het woord *daarom* wordt door groep 1 prima verstaan terwijl bij de gereduceerde variant *daam* meer dan de helft van groep 2 in de fout gaat.

Ook de zin *Ik probeerde zoveel mogelijk feestjes te bezoeken*, uitgesproken als *Ik probeerde zoveel mook feesjes te bezoeke*, leverde aanzienlijk meer problemen op in groep 2 dan in groep 1. Meerdere cursisten uit groep 2 schreven voor *zoveel mogelijk*: *zo veel mook / zo veel mok / zo veel mocht / zo veel mog*, wat aangeeft dat ze de woordcombinatie niet begrepen hadden. Cursisten uit groep 1 maakten deze fout zelden.

Tabel 4: Aantal fouten gemaakt voor een aantal woorden en woordcombinaties, uitgesplitst naar de versie van het dictee (met alleen volle uitspraakvarianten of ook gereduceerde varianten)

Groep 1: niet gereduceerd			Groep 2: gereduceerd		
Transcriptie	Aantal personen	Aantal fouten	Transcriptie	Aantal personen	Aantal fouten
Openbaar vervoer	22	4	Obaarvoer	21	7
Ik heb het	22	3	Kepput	21	13
Daarom	22	0	Daam	21	14
Zoveel mogelijk	22	2	Zoveel mook	21	11

Als we het verschil in aantal fouten voor de gereduceerde en niet-gereduceerde versie van het dictee voor bovenstaande zinnen met elkaar vergelijken, kunnen we constateren dat bij *openbaar vervoer* de verschillen tussen groep 1 en groep 2 niet zo groot zijn. Toeval of niet? We denken dat dit te maken zou kunnen hebben met het feit dat *openbaar vervoer* een veelgehoorde woordcombinatie is en dat de afzonderlijke woorden in deze combinatie (*openbaar* en *vervoer*) apart niet zo vaak voorkomen. Door meer experimenten uit te voeren en dus over meer data te beschikken, hopen we te kunnen zien of onze veronderstelling klopt.

Niet alleen het aantal fouten verschilde tussen de twee groepen. Het programma hield ook bij hoe vaak een cursist een zin herhaalde om hem correct op te kunnen schrijven. Tabel 5 laat zien dat zinnen waarin een gereduceerde uitspraakvariant voorkwam gemiddeld vaker beluisterd werden dan zinnen met de corresponderende niet-gereduceerde variant. Ook is opnieuw te zien dat de gereduceerde variant voor *openbaar vervoer* als minder problematisch werd ervaren dan de gereduceerde variant voor *ik heb het*.

Tabel 5: Het gemiddeld aantal keren dat vier zinnen afgeluisterd werden door de cursisten die de zin zonder reducties hoorden en door de cursisten die ook gereduceerde uitspraakvarianten hoorden

Groep 1: niet gereduceerd		Groep 2: gereduceerd	
Transcriptie	Gemiddeld aantal herhalingen	Transcriptie	Gemiddeld aantal herhalingen
Openbaar vervoer	10,4	Obaarvoer	11,4
Ik heb het	7,1	Kepput	10,7
Daarom	5,6	Daam	7,3
Zoveel mogelijk	5,5	Zoveel mook	7,3

Mogelijke oorzaken van de problemen

Hoe komt het dat tweedetaalleerders de gereduceerde uitspraakvarianten niet of minder goed herkennen? Daar zijn meerdere verklaringen voor.

Allereerst krijgen tweedetaalleerders, anders dan moedertaalsprekers, de gereduceerde varianten niet met de papelepel ingegoten. Als NT2-docenten hebben we de neiging om beginnende leerders de volle uitspraakvarianten aan te bieden en niet de gereduceerde. Bovendien bevatten ook de opnames die bij het lesmateriaal zitten weinig gereduceerde uitspraakvarianten. Wie overigens zijn spreektempo wel eens bewust vertraagd heeft, weet hoe moeilijk het is om dan toch nog 'gereduceerd' te blijven spreken. Het is dus heel natuurlijk dat docenten en sprekers op de opnames de gereduceerde vormen mijden.

Een tweede mogelijke oorzaak voor de problemen die leerders met gereduceerde varianten ondervinden, is de grote rol van orthografie in het onderwijs. Immers, wanneer cursisten een nieuwe taal leren, gaat dat doorgaans ook met schrift gepaard en het woordbeeld beklift. Dat woordbeeld correspondeert het best met de volle vormen.

Een derde mogelijke oorzaak is dat leerders van een vreemde taal vaak niet gevoelig zijn voor de details van het spraaksignaal die aangeven dat een klank is weggevallen. Heel jonge baby's zijn nog gevoelig voor elk detail, maar al na een paar maanden na hun geboorte verliezen ze hun gevoeligheid voor details die niet van belang zijn voor hun moedertaal (Kuhl e.a. 1992). Als een gevolg hiervan vinden Japanners het bijvoorbeeld moeilijk om de /l/ van de /r/ te onderscheiden en vinden Nederlanders het moeilijk om het Engels gesproken *pen* en *pan* uit elkaar te houden (bv. Cutler & Otake 2004). Mogelijk speelt dit

verlies in gevoeligheid leerders ook parten wanneer zij gereduceerde varianten moeten verstaan.

Aan de Radboud Universiteit wordt onderzocht of deze drie verklaringen hout snijden. Onze voorlopige resultaten suggereren dat dat inderdaad het geval is.

Reducties en het NT2-onderwijs

We hebben vastgesteld dat gereduceerde uitspraakvarianten van woorden slecht herkend worden door leerders van een vreemde of tweede taal. Dit geldt niet alleen voor beginnende leerders, maar ook voor gevorderden. Dit vraagt om verbetering van het onderwijs. Maar hoe moet dat onderwijs dan verbeterd worden?

Voordat we op deze vraag ingaan, willen we nog eens benadrukken dat dit echt nodig is. Een leerder zal misschien op den duur sommige uitspraakvarianten vanzelf wel herkennen, vooral als die varianten niet zo afwijken van de volle vormen, zoals *obaarvoer* voor *openbaar vervoer*. Maar voor andere uitspraakvarianten zal dit niet vanzelf gaan, zoals *tuuk* voor *natuurlijk*. Merk op dat als een leerder wil weten wat het woord *tuuk* betekent, het niet zo makkelijk is om daarachter te komen. Aan een moedertaalspreker vragen helpt niet, want die zal de leerder vertellen dat het woord *tuuk* niet bestaat. Het woord opzoeken in de *Dikke van Dale* werkt ook niet want volgens de *Dikke van Dale* betekent het woord *tuuk* 'tureluur' of 'een gereedschap om paling te steken'. Hier is dus echt een rol voor het onderwijs weggelegd.

We denken dat er veel winst bij het luisteren te behalen valt als cursisten in het klaslokaal (meer) in aanraking komen met gereduceerde spraak. De docent kan meer gereduceerde uitspraakvarianten gebruiken en ervoor zorgen dat (sommige) opnames die de cursisten tijdens de les horen meer gereduceerde varianten bevatten. Maar dat is waarschijnlijk niet genoeg. Wij denken dat het noodzakelijk is dat de cursisten ook expliciet over gereduceerde varianten onderwezen worden. Zij moeten de meest voorkomende varianten leren die sterk afwijken van de volle vormen. Zij moeten dus leren dat *tuuk* een variant is van *natuurlijk*, *mook* van *mogelijk* en dat *ik heb het* uitgesproken kan worden als *kepput*.

Wij hopen in de nabije toekomst aan te tonen dat expliciete aandacht voor gereduceerde uitspraakvarianten de luistervaardigheid inderdaad kan vergroten. We denken daarbij aan onderzoek met twee parallelgroepen die verschillend les krijgen: een met expliciete aandacht voor reducties en een met 'normale' aandacht voor uitspraak.

Afsluiting

De verkorte uitspraakvarianten van woorden die in informele gesprekken vaak voorkomen blijken problematisch te zijn voor tweede- en vreemdetalaleers. Het onderzoek hiernaar staat nog in de kinderschoenen, en vervolgonderzoek is nodig om te laten zien welke cursisten problemen hebben met precies welk type woorden. Duidelijk is wel dat het onderwijs een cruciale rol speelt. Hoe dat het best verbeterd kan worden, vraagt ook nog om veel onderzoek. In de toekomst moeten we er toch voor kunnen zorgen dat ook onze cursisten goede verstaanders worden van halve woorden!

Dankwoord

Dit onderzoek werd mogelijk gemaakt door een ERC starting grant subsidie (284108), door een NWO vici subsidie en door Radboud in'to languages. Ook willen we José Bakx, Ferdy Hubers en Annika Nijveld bedanken voor hun hulp.

Literatuur

- Brand, S. & M. Ernestus (in voorbereiding). *How do native and non-native listeners comprehend French word pronunciation variants?*
- Cutler, A. & T. Otake (2004). Pseudo-homophony in non-native listening. *Journal of the Acoustical Society of America* 115, 2392-2392
- Ernestus, M. (2000). *Voice assimilation and segment reduction in casual Dutch. a corpus-based study of the phonology-phonetics interface*. Utrecht: LOT.
- Ernestus, M. & N. Warner (2011). An introduction to reduced pronunciation variants. *Journal of Phonetics* 39, 253-260.
- Ernestus, M., I. Hanique & E. Verboom (2015). The effect of speech situation on the occurrence of reduced word pronunciation variants. *Journal of Phonetics* 48, 60-75.
- Kuhl, P.K., K.A. Williams, F. Lacerda, K.N. Stevens & B. Lindblom (1992). Linguistic experience alters phonetic perception in infants by 6 months of age. *Science* 255, 606-608.
- Lahey, M. & M. Ernestus (2014). Pronunciation variation in infant-directed speech. Phonetic reduction of two highly frequent words. *Language Learning and Development* 10, 308-327
- Leeuw, E. de, P. Roël & A. Cornax (2009). *Contact' 1*. Amsterdam: Intertaal.
- Leeuw, E. de & F. de Groot (2011). *Contact' 2*. Amsterdam: Intertaal.
- Schuppler, B., M. Ernestus, O. Scharenborg & L. Boves (2011). A quantitative analysis based on automatically generated segmental transcriptions. *Journal of Phonetics* 39, 96-109.